

Відгук

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора Васяновича Григорія Петровича на дисертаційне дослідження Нагорняк Світлани Василівни «Педагогічні умови формування правосвідомості студентів за спеціальністю правознавство у процесі виховної роботи коледжу», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання

Динамізм змін сучасного українського суспільства потребує значного посилення уваги до питань правової свідомості його громадян, особливо фахівців зі спеціальності правознавство. Це значною мірою зумовлено не лише потребами суспільства, у якому правові і моральні норми часто-густо, не діють, а й тим нігілізмом, недовірою громадян до правової системи, її органів, який реально існує. Сьогодні надто важливо, щоб майбутній фахівець правової сфери був не лише добрим функціонером, а цілісною гуманною людиною. Тому його підготовка повинна відбуватися на засадах гуманізму й демократизму, з урахуванням вітчизняних та світових тенденцій. Отже, можна констатувати, що наявними є об'єктивні і суб'єктивні чинники обґрунтування проблеми формування правосвідомості студентів за спеціальністю правознавство у процесі виховної роботи коледжу. У цьому контексті дисертаційне дослідження Н. В. Нагорняк є актуальним та доцільним не лише з погляду суто теоретичних пошуків, а й практичних можливостей визначення та використання педагогічних умов формування правосвідомості студентів за окресленою спеціальністю.

Теретико-методологічна основа дисертаційного дослідження науково обґрунтована, вона базується на засадах гуманітарної, соціокультурної філософії освіти, яка формує і спрямовує світогляд майбутніх фахівців на усвідомлення людини як вищої соціальної і духовної цінності, здатної не лише у правовому, а й морально-духовному полі ставитися до іншої людини.

Згідно цього теретико-методологічного положення, системоутворювальним ядром загальної й правової освіти майбутніх працівників права є не стільки набуття певних професійних знань, умінь, навичок, скільки формування цілісної особистості, її почуттєвої, розумової й вольової сфер у вияві їх діалектичної єдності.

Найбільш суттєві результати рецензованого дослідження.

Науковий апарат дослідження С. В. Нагорняк відповідає вимогам до такого роду робіт і є самодостатнім для розв'язання всіх поставлених завдань, окреслених дисертанткою. Автор чітко визначає мету, предмет, об'єкт, завдання дослідження, що позитивно позначилося на здійсненні наукового пошуку, обґрунтуванні положень дисертації в цілому. Така логіка є послідовною, відповідає науковій проблемі праці та спрямована на її системне розв'язання.

Отже, дисертанткою :

1. На самодостатньому науковому рівні здійснено якісну характеристику ключових понять: «правосвідомість студентів», «правосвідомість студентів за спеціальністю правознавство», «виховне робота коледжу», «правове виховання», «формування правосвідомості студентів», «сформованість правосвідомості студента» та ін. Зазначимо, що ця характеристика здійснена в широкому гуманітарному контексті – філософському, культурологічному, правовому, психологічному та педагогічному. Позитивним тут є те, що автор не обмежується описовістю, як це досить часто буває, а застосовує при цьому аналітико-критичний, системний та історико-логічний підходи. Це дозволяє авторові подивитися на окреслену проблему у широкому контексті майбутньої професійної діяльності суб'єкта права. Тим самим, ключові поняття в дослідженні виконують певну методологічну роль. Безумовно, що автор доцільно користується усталеним в науці підходом, згідно з яким, правосвідомість є формою суспільної свідомості. На індивідуальному рівні поняття «правосвідомість студента за спеціальністю правознавство» визначається дисертантом як динамічне особистісне утворення, що забезпечує здатність його до орієнтації та самовизначення в правовому просторі на основі правових знань, умінь і навичок; поваги до права, формування правових установок і ціннісних орієнтацій. У цьому аспекті авторові варто було б, на нашу думку, більш рельєфно показати як і чому правосвідомість особистості виконує регулятивну функцію у міжособистісних взаєминах, розв'язуванні конфліктних ситуацій тощо.

Позитивним у дослідженні є те, що дисертант не зупиняється на рівні загального, а й виокремлює специфічні ознаки правосвідомості, виявляє взаємозв'язок і взаємодію її структурних елементів. Сутнісно-компонентний аналіз правосвідомості студентів за спеціальністю правознавство автором

розглядається у контексті реформування усієї освітньої і правової системи України, а також із врахуванням тих глобалізаційних процесів, які відбуваються у цілому світі, з їх позитивними і негативними наслідками, що є цілком слушним й обґрунтованим. Отже, доцільними є сформульовані автором загальні суперечності, які притаманні сучасній суспільній ситуації, водночас, на нашу думку, варто було б виокремити й ті сутнісні суперечності, які безпосередньо існують у процесі формування правосвідомості студентів за спеціальністю правознавство.

2. Виходячи із теми дослідження автором обґрунтовано сутність і зміст правового виховання в системі виховної роботи коледжу. Окрім того, пошукувач визначає головну мету, а також завдання цього виховання у закладах освіти України, показує його сильні і слабкі місця. Зазначимо, що дисертант дотримується у своєму підході тієї важливої і правильної думки, згідно з якою, правове виховання – не самоціль, воно покликане формувати в особистості гуманістичний світогляд, загальну й правову культуру, громадянськість і високу міру відповідальності особистості. Доцільним у такому розумінні є визначення основних форм і методів правового виховання, його засобів. Слушним, на нашу думку, є визначення автором основних принципів освіти і виховання. Дисертант доводить, що правове виховання тісно взаємопов'язане з іншими видами соціального виховання (моральним, політичним, естетичним, екологічним, економічним та ін.). Водночас, на нашу думку, варто було б у більш широкому форматі розкрити механізм цього взаємозв'язку, особливо – морально-правового, оскільки вони є визначальними у діяльності фахівця юридичного служби.

Заслуговує на увагу визначення автором дослідження шляхів удосконалення і підвищення ефективності профілактики правопорушень тощо. Водночас здобувачеві все-таки варто уникати стилю викладу матеріалу, який є характерним здебільшого для суто дидактично-констатувального викладу. Наприклад: «Функції правового виховання такі...», або ж: «Правове виховання передбачає вирішення таких питань» та ін. Доцільніше у науковому дослідженні це репрезентувати на рівні доведень.

3. Вартісним у виконаному дослідженні є визначення структурних компонентів, критеріїв, показників та методик діагностики сформованості правосвідомості студентів за спеціальністю правознавство. Автор дослідження обґрунтовує та виокремлює такі компоненти: когнітивний,

правостворюючий, поведінковий. Що ж стосується критеріїв, то вони становлять триєдність пізнавально-інформаційного, емоційно-ціннісного, діяльнісного. Характеристика компонентів, критеріїв та рівнів сформованості подається автором на с. 136 – 140. Дисертант послідовно застосовує низку теоретичних та емпіричних методів, а також методик для дослідження реального стану сформованості правосвідомості студентів за спеціальністю правознавство, що викладено на с.140 – 164 дисертації. Згідно з результатами констатувального експерименту, проведеного автором, у переважної більшості студентів молодших курсів переважає низький рівень правосвідомості (63 %); дещо нижчим цей показник є у студентів старших курсів (48 %). Найбільшими вадами у цьому сенсі для студентів виявилися: правовий цинізм, правовий інфантилізм, скептицизм і правовий нігілізм. Автором запропоновано низку методик, які суттєво удосконалюють систему формування правосвідомості студентів усіх курсів. Натомість ще раз наголосимо, що окреслена проблема залишається бути надзвичайно актуальною як у теоретичному, так і практичному контексті. Можливо дисертанту слід було б більш рельєфно показати як саме відбувається професійна орієнтація майбутніх студентів окресленої спеціальності, щоби якомога реальніше навчальний заклад міг би убезпечити себе від «випадкових абітурієнтів»... У цьому аспекті доречним би було більш детальне вивчення зарубіжного досвіду та його творчої реалізації в умовах навчально-виховного процесу у навчальних закладах України.

4. Одним із важливих завдань дослідження автор вбачав обґрунтування педагогічних умов та побудови моделі формування правосвідомості студентів за спеціальністю правознавство. Головними серед цих умов дисертант визначив такі: використання інформаційно-комунікаційних технологій у правовому вихованні студентської молоді, становлення активної правової позиції студентів у процесі педагогічного коучингу, залучення студентів до самостійного вирішення правових проблем у процесі організації громадської діяльності. Цілком слушно і доречно, що для реалізації кожної з умов автор застосовує найбільш ефективні методики (це належним чином викладено на сторінках 182 – 212 дисертації). С. В. Нагорняк послідовно доводить, що визначені умови у своїй сукупності сприяють позитивному результату у процесі формування правосвідомості майбутніх фахівців-юристів. Натомість пошукувач справедливо зазначає, що на шляху активної реалізації визначених педагогічних умов постають реальні

перешкоди, на які мають зважати усі учасники навчально-виховного процесу з метою їх активного подолання.

Розроблена модель формування правосвідомості майбутніх юристів включає такі блоки: цільовий, організаційно-діяльнісний, діагностично-результативний.

5. Виконане дисертаційне дослідження носить експериментальний характер, що уможливило авторові перевірити ефективність реалізації запропонованих педагогічних умов та моделі формування правосвідомості студентів за спеціальністю правознавство у процесі виховної роботи коледжу. Вдале застосування наукових методів дозволило дисертанту отримати нові наукові результати та зробити відповідні висновки й узагальнення. Отримані результати наукового дослідження С. В. Нагорняк ґрунтовно викладені у третьому розділі дисертації. Тут же вважаємо за потрібне наголосити, що ефективність реалізації педагогічних умов формування правосвідомості студентів за спеціальністю правознавство у процесі виховної роботи коледжу та дієвість експериментальної програми в цілому підтверджують результати збільшення кількості респондентів експериментальної групи передусім – студентів з продуктивно-виконавчим рівнем правосвідомості

Джерельна база дослідження. В дисертації використано широкий комплекс наукових джерел, які виявилися самодостатніми для здійснення наукової праці з проблем педагогіки.

Структура дисертації відповідає логіці наукового дослідження, послідовно розкриває основні завдання наукового пошуку автора. Результати дисертаційного дослідження належним чином апробовані; основні його положення висвітлено у 33 публікаціях. Зміст автореферату є ідентичним змісту дисертації. У праці зроблені відповідні узагальнення, оформлені додатки, які можуть бути використані теоретиками і практиками професійної освіти. Усе це та інше становить наукову новизну праці, яка написана грамотно, сучасною українською мовою.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК :

Дисертаційне дослідження на тему «Педагогічні умови формування правосвідомості студентів за спеціальністю правознавство у процесі виховної роботи коледжу», є самостійно виконаною, завершеною науковою працею, яка має вагоме теоретичне і практичне значення для педагогічної науки, а її

автор – Нагорняк Світлана Василівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

Професор кафедри гуманітарних дисциплін і соціальної роботи Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, доктор педагогічних наук, професор

Г. П. Васянович

Підпис професора Г. П. Васяновича засвідчую:

Вчений секретар Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, доцент

Р. В. Лаврецький

11 червня 2018 року.

